

A makkos sarlót Nyugatról kapja Magyarország is. Ismételten lelték Dél-Oroszországban. Az eddig hallottak után nem szorul bővebb magyarázatra, hogy Magyarország Erdély közvetítésével juttatta keletebbre ezt a fontos földműves szerszámot.

A markolatlemez bronzsarló középeurópai találmány. Fejlettebb eszköz, mint a makkos sarló. Ez is utat talált magának Déloroszországba. Kell-e ismét arra utalnom, hogy a Magyarországon polgárjogot nyert aratókésztség ismét csak Erdély közvetítésével termékenyítette meg előbb Moldova, aztán Déloroszország bronzkorának második felét?

A horgas markolatú sarlók Erdély szülőttei. Nyomon követhetjük, miképpen jutnak az anyaországba és Kelet felé ismét csak a Kaukázusig találjuk meg őket magyar típusú markolatlemez sarlók és bronzbalták társaságában.

Ezek csak úgy sebtében kiragadott példák, amelyek világosan szólnak amellett, hogy a régészeti leletek nemcsak mint ipari, művészeti stb. termékek jönnek számításba, hanem nemzeti szempontból is meg lehet őket szólatni.

Szomorú volna, ha bővebb bizonyításra szorulna, hogy régészeti leleteink ilyen szempontból való megszólaltatása ma különösen fontos kötelessége a magyar régésznek.

Roska Márton

KÖZISMERETI TÁRGYAK ÉS AZ ÚJSÁG A NÉPMŰVELÉS SZOLGÁLATÁBAN

Mit ismertessünk a néppel, a népművelés hallgatóságával?

Hit- és társadalmi erkölcsstanból mutassunk rá a vallásnak család- és nemzetfenntartó jelentőségére. Pótolhatatlan szerepére az egyén és a társadalom életében. Mutassuk be a vallásos egyént és családot, a keresztény társadalmat. Az életből vett gyakorlati példákkal bizonyítsuk egyesek és társadalmak egymásrautaltságát, foglalkozások szerves egységét. Élő példákkal bizonyítsuk, hogy egyik foglalkozás sem nélkülözheti a másikat és így minden foglalkozás becsülést és tiszteletet érdemel.

Ismertessük általában a társadalmat; a keresztény társadalom alap-törvényeit, amilyenek: a szeretet, igazságosság, törvénytisztelet. Beszéljünk a főbb társadalmi erényekről: a kötelességtudásról, szorgalomról, takarékoságról, becsületességről, hűségről, háláról, szerénységről, udvariasságról, önuralomról, stb. stb.

Szóljunk a társadalmi hibákról is.

A történelem nevelő hatása felmérhetetlen, ha anyaggyűjtésre használt forrásunk teljesen megbízható. Erre nagyon kell vigyáznunk, nehogy helytelen, ferde ismeretet nyujtsunk.

Sorozatos előadásoknál igen fontos az összefüggő tételcímek helyes megválasztása. Külön kell tárgyalnunk a történelem nevezetesebb eseményeit korok szerint: pl. a honfoglalás, Árpádok kora, tatárjárás, Hunyadiak, török hódoltság kora stb. stb. Külön történelmünk nagyjait: férfi és női nagyságainkat. Pl. Árpád, Szent István, Mátyás király; Zrínyi Ilona, Erzsébet királyné, az egrí nők stb. stb. Ezeknek a nagyságoknak élet- és

jellemrajzába olvashatjuk aztán történelmünk főbb eseményeit... De tárgyalhatjuk történelmi alapon csoportosítva a földbirtok fejlődését, a földreformot; iparunkat, kereskedelmünket; sőt a tudományt, irodalmat és művészetet is. Ebben az északi országok népfőiskolái, melyeknek tanulságaival külön cikkben foglalkozunk, irányt mutathatnak. Ezekben az országokban feltűnően nagy szerepet juttatnak a történelemnek. Igen helyesen azt tartják, hogy minden humánus képzésnek a történelem az alapja, a legfontosabb, leghálásabb tárgya. A népfőiskolának ugyanis a lélek gazdagságának növelése a célja, nem pedig az emlékezőtehetség és az értelem formális képzése. Ezért az egész oktatás alapja a történelem.

Ezután a földrajz az a közismereti tárgy, amelyet egész teljességében a népművelés szolgálatába kell állítanunk. Evégből ismertessük meg népünkkel a földet, annak alakját, nagyságát. A könnyebb elképzelés és megértés céljából segítőeszközüül használjunk egy glóbuszt, amely hitelességénél fogva hasznosabb lehet, mint bármennyi színes kép, mely a valóság és igazság elferdítésével, nemlétező módon, eszményítve mutatja be a tájat.

Nyujsunk helyes és szemléltető módon fogalmakat a föld alakjáról, nagyságáról, a szárazföldek és tengerek kiterjedéséről, az égövekről, az emberek elterjedéséről. A hallgatók ezeken az ismereteken keresztül értik és érzik meg hazánk parányi voltát, viszonylagos gyengeségét. Belátják, hogy a lelkiismeretes, vállvetett munkálkodásra és adott esetben a szent kötelességteljesítésre: a haza védelmére mily nagy szükség van. Ennek beláttatásával a tudományos cél mellett elértük a nemzet, a haza életére és érdekére egyaránt kiható, gyönyörűséges gyakorlati célt is.

Ha sorozatos előadások keretében általános földrajzi ismeretet akarunk nyújtani, a következő beosztást ajánljuk. Mindenekelőtt ismertessük meg a hallgatókkal a föld alakját, nagyságát, az égöveket, a csillagok járásának elemeit, az év- és napszakok változásait. Ez legyen az ismeretközlés első csoportja.

A továbbiakban a föld felszínén működő erőkkel; a levegő, víz és szárazföld összetételével és a bennük végbemenő változásokkal: az eső, szél, hőmérséklet, hullámzás, áramlás, folyók mozgása, hegyképződés, vulkánosság, földrengés leírásával és elképzeltetésével foglalkozunk.

Harmadik csoportnak az ember ismertetését, anatómiáját, faji különbségeit, életmódját, műveltségi állapotát vegyük.

Mikor a hallgatók az általános földrajzi alapfogalmakkal teljesen tisztában vannak, csak akkor térjünk át hazánkra, Magyarország megismertetésére. Itt elsősorban az ország hegyeit, vizeit, földjét, tájképeit kell megismertetnünk. Csak így értik, csak így érthetik meg az ember életmódját, törekvéseit, gazdasági állapotát. Hazánk helyes megismertetéséből következik a hallgatóságnak meggyőződésből eredő ama tudatos hite, melynek alapján maga vonja le azt a végső következtetést, hogy Magyarországnak végre-valahára egységes államnak kell lennie, mert erre predesztinálják határai, területi és fizikai egysége; nem kevésbé az a szent hivatás, melyet itt a Duna-medencében Európa érdekében is be kell töltenie.

Ezután külön foglalkozunk az elrabolt területekkel, ezek értékeivel, ittlakó testvéreinkkel, ezek küzdelmeivel s e küzdelmek okaival, általában veszteségeinkkel, a visszatért Felvidék jelentőségével...

Hazánk megismertetése után térjünk át a főbbi országokra; elsősorban és mindenekelőtt a gazdasági, ipari, kereskedelmi, valamint kulturális szempontból velünk legközvetlenebbül érintkező országokra; ezek mai helyzetének ismertetésére, amit a politikai vonatkozások lehető kikapcsolásával, természettudományos alapon, tárgyilagosan kell végeznünk.

Irodalmunkat ugyancsak a maga egységében ismertessük. Ebből nem következik, hogy az írók életének és főbb műveinek jellemzése legyen a főcélunk. Ámbár az érdekes és legkiváltkép helyi vonatkozásokat erről is szívesen hallgatja népünk, ha epizódokkal és megfelelő hasonlatokkal tarkítva adjuk elő. A főcél azonban az, hogy azt a sok-sok nemzeti, szociális, erkölcsi és esztétikai értéket, mely irodalmunkban megtalálható, mind-mind a felszínre hozzuk és ezekkel a hallgatók lelkét gazdagítsuk, szívét nemesítsük. Célunk továbbá, hogy minden úton-módon rendelkezésükre bocsássuk ezeket az irodalmi műveket. Ez lesz legfőbb gátunk a ponyvairódalom terjedése ellen. Mármost nézzük, hol és milyen anyagot találhatunk hallgatóságunk részére irodalmunkban.

Az elbeszélő művek közül Gárdonyi, Jókai, Jósika, Kemény és Eötvös munkái a legalkalmasabbak.

Ott van költészetünk, amely valóságos aranybánya, melyből hatalmas értékek kerülnek felszínre. Pl. Petőfi, Arany, Vörösmarty, Kölcsey, Tompa, a két Kisfaludy stb. költészetének gazdag forrásai.

A régi magyar mondavilág köréből és a népszínművekből értékesebb-nél értékesebb anyagot válogathatunk ki.

Az irodalmi művekből egyrészt bő tartalmat, míg másrészt szemelvényeket ismertessünk, de vezessük rá népünket az otthon való olvasásra is, amikor persze csak a teljes művek jönnek számba.

A természettudományi és jogi ismeretek kapcsán a természet azon törvényszerűségéről és szabályairól beszéljünk, amelyek az ember munkájára hatással vannak: segítik vagy akadályozzák azt. Ismertessük meg azokat a növényeket, melyekből gyógyszereink készülnek és amelyek szép keresethez segítenének sok szegényt, ha a gyógynövények értékesítése, mondjuk, szövetkezeti alapon történnék. Beszéljünk háziállatainkról, ezek megbetegedéseiről, a megelőzésről és a gyógykezelésről. Ismerjék meg hallgatóink a kémiának, ásványtannak azt a részét, mellyel életükben többször találkoznak, melynek ismeretét nem nélkülözhetik.

Jogi ismeretekből a polgári jogok és kötelességek, a magán- és közgazgatási jog anyaga az, amelyet minden magyar állampolgárnak meg kell ismernie ahhoz, hogy a törvény szellemével még csak véletlenül se kerüljön összeütközésbe; ellenkezőleg, hogy a jogi ismeretek alapján tudja ama kötelességét, mely éppen jogaiból következik és ennek lelkiismeretes teljesítésével legyen hasznos tagja a nemzetnek, becsületes polgára a hazának.

Mezőgazdasági és ipari ismeretek azok, amelyekhez mind a földműves, mind a munkás népnek nagy anyagi érdeke fűződik... Itt arra kell törekednünk, hogy népünk a haladás gondolatával megbarátkozva, a mai gazdasági rendszert, valamint nyerstermelvényeink értékesítését, mely sokban nem felel meg jelenlegi viszonyainknak, megváltoztassa.

Egészségtanból ismertessük meg népünkkel az egészséges táplálkozás és lakás elveit, a fertőző betegségeket és az ellenük való védekezés módzatait, a kisebb bajok házi kezelésének mikéntjét, az elsősegélynyújtást, a tuberkulózist, az alkoholizmust, a nemi betegségeket, az egyke káros

hatását az egyén és a nemzet szempontjából, az anya- és csecsemővédelmi intézkedéseket, közegészségügyi törvényeket és rendelkezéseket. Ezek mind-mind nélkülözhetetlen anyaga előadásainknak, legkiváltképp akkor, ha a hallgatóság lakóhelyének közelében sem orvos, sem gyógyszerár nincs.

Számolás-mérésnél a gyakorlati élet kívánalmait és azt a tényt kell figyelembe vennünk, mérlegelnünk, hogy ma már mindenki számokkal dolgozik, mivel ezt kívánja a mindennapi gyakorlati élet. Ilyenformán aki az életben boldogulni akar, értenie kell a számolás-méréshez. Igaz ugyan, hogy az anyag nagyrészét kellett tanulni az elemi, majd a továbbképző iskolában, azonban ez régen volt, az ismeret nagyrésze a feledés homályába veszett, tehát nem árt kissé feleleveníteni. Így nem árt, ha a számok írását, kimondását, a római számokat, értékrendszereket, az alpműveleteket, egész- és tizedesszámokat, a hármas szabályt, a kamatszámítást, arányos osztást, a területméréseket, a köbtartalom kiszámítását, a pénznemeket, az értékpapírokat, a tőzsdét, illetve a rájuk vonatkozó tudnivalókat kissé gyakoroljuk.

Helyesírás és fogalmazásnál táblán, gyakorlatilag ismertetjük a helyesírás főszabályait, feltűnően szemléltetve azokat a leggyakrabban előforduló hibákat, melyek értelmetlenné vagy kétes értelművé teszik írásainkat. Ezután vehetjük a szavak össze- és különírását, az írásjeleket és az ékezetek elhagyását. Ezek a leggyakrabban előforduló hibák népünknel. Ismertessük meg továbbá a levelet, a szokásos megszólításokat, a levél formáját, hangját, mely aszerint változik, hogy mit és hová írunk. Szóljunk a magánügyiratokról (számla, nyugta, kérvény, utalvány, megbízólevél, szerződés). Ezek ismerete az életben nélkülözhetetlenül szükséges.

Az éneknél régi és új hazafias dalainkat, melyek mindmegannyi vallás-erkölcsi és nemzeti értékeket tartalmaznak, kell megszerettetnünk. Ez annál könnyebb lesz, ha figyelembe vesszük, hogy népünk élete teljesen összeforrt az énekkel és dallal. Teljes erővel fel kell vennünk a küzdelmet a modern, léha szövegű és zenéjű dalokkal, melyek szelleme népünknek idegen. Nem szabad engednünk, hogy ezek kiszorítsák a szívet-lelket egyaránt üdítő és gyönyörködtető, szebbnél szebb, hiteles dalainkat.

A sajtóval kapcsolatban beszélhetünk a régi magyar könyvtárakról, újabb kiadványokról; olvasmányaink megválasztásáról, a könyv és újság szerepéről. Nagy gondot kell fordítanunk a nép kezébe adandó könyvek és napilapok megválogatására. Csak jó könyvet (remekírók műveit) és keresztény szellemű újságot adjunk a nép kezébe. Erre különösképp vigyázni kell, mivel a megfelelő kritikai képességgel nem rendelkező egyén magáévá teszi az olvasottakat. Ebben rejlik a könyv és az újság hatalma. Beszéljünk a rossz könyvekről, melynek hatása az egyén szellemi, lelki lezüllése, végül az önmeghasonulás; beszéljünk a „véreskezű sajtóról“, amelynek a világháború, a forradalom, annyi vér- és pénzáldozata tulajdonítható...

„Csak alapos ismereteken nyugvó, tárgyilagos tanítással, saját állapotunk előnyeinek és hátrányainak pontos tudatában barátoktathatjuk meg népünket a haladás gondolatával, így fejleszthetjük igazságérzetét, így taníthatjuk, nevelhetjük a hasznosnak, szépnek, jónak megszeretésére, igazi munka- és emberszeretetre, valamint a gazdag ismeretből sarjadzó örök humanizmusra.“

Szabó Miklós

¹ Kívánatos volna, hogy ezek után az egyes tárgyak részletesebb, szakszerű népművelési tanterveit közölhessük. *A szerk.*